

HHNK Visie op Biodiversiteit

Registratienummer
20.0848589

Datum
10 november 2020

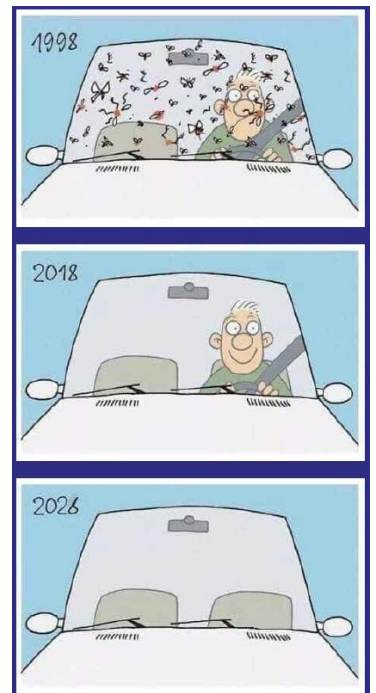
Voorwoord

Biodiversiteit, ecosystemen en natuur, het zijn voor mij verschillende woorden voor hetzelfde: de soortenrijkdom op onze aarde. Voor mij is dit een van de belangrijkste waarden van onze planeet. We kunnen niet zonder.

Afname van biodiversiteit is een wereldwijd probleem. Het belang van biodiversiteit kun je in enkele cijfers benadrukken: de helft van moderne medicijnen is ontwikkeld uit natuurlijke producten, 75% van de 115 belangrijkste voedselgewassen zijn afhankelijk van bestuivers, 80% van de zuurstof die we inademen komt uit de oceaan. Door de publicatie van langlopend onderzoek in Duitsland (Hallman, C.A, et al., 2017) is de aandacht voor biodiversiteit sterk toegenomen. De totale biomassa aan insecten, gemeten op 63 locaties in 31 natuurgebieden, bleek de laatste 27 jaar met 76% te zijn afgenomen.

HHNK doet al veel dat de biodiversiteit ten goede komt. Daarmee hebben we de achteruitgang afgeremd. Dat neemt echter niet weg dat verder herstel noodzakelijk is, ook ons beheergebied kan een flinke impuls gebruiken. Daarvoor staan we samen aan de lat, want geen enkele partij kan dit alleen oplossen. De waterschappen, dus ook HHNK, hebben prachtige assets in handen (dijken, watergangen, oevers en terreinen) waarmee actief een bijdrage kan worden geleverd aan herstel van biodiversiteit. Soorten zijn afhankelijk van de juiste leefomstandigheden. Onze assets kunnen potentieel de juiste omvang en kwaliteit van die leefomstandigheden leveren. Zo zijn wij als beheerder van lijnvormige infrastructuur bij uitstek de organisatie die belangrijke ecologische verbindingen tussen natuurgebieden kan versterken. En ook de overgangen tussen water en land, de oeverzones die wij veelal beheren, bieden kansen.

Ruud Maarschall
Hoogheemraad HHNK

Inleiding

In het collegeprogramma Samen Werken aan de toekomst 2019-2023 is biodiversiteit nadrukkelijk opgenomen. Hierin wordt gesteld dat het hoogheemraadschap als verantwoordelijke overheid een voorbeeldfunctie heeft als het gaat om biodiversiteit, het schap vanuit een brede kijk veel aandacht geeft aan biodiversiteit en dit in een visie tot uiting laat komen. Hierbij zal gelet moeten worden op de interferentie tussen het beheer op de terreinen van het schap en de omringende gebieden zoals landbouw en natuur.

In het boekje Achtergrondinformatie voor visie biodiversiteit is meer te lezen over de problematiek van biodiversiteitsverlies, zowel als wereldwijd probleem, als ook in onze eigen omgeving.¹ Hierin is ook uitgewerkt welk beleid HHNK op dit moment heeft ten behoeve van biodiversiteit en aanverwante thema's. Relevante bestuurlijke afspraken en wet- en regelgeving zijn daarbij benoemd. Aanvullend wordt gewezen op de onlangs verschenen Positionpaper Biodiversiteit van de Unie van Waterschappen, waarin standpunten zijn verwoord die ook HHNK onderschrijft.² Deze HHNK Visie op Biodiversiteit kan worden gezien als uitwerking van het collegeprogramma en onze invulling van het Positionpaper. Met deze visie leggen wij onze ambitie en verantwoordelijkheid op het gebied van biodiversiteit vast en geven wij richting aan de aanpak die HHNK voor ogen heeft. Concrete maatregelen zullen in een later stadium worden uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

¹ HHNK (2020): Achtergrondinformatie voor visie biodiversiteit (20.0847398)

² Unie van waterschappen (2020): Positionpaper Biodiversiteit.

Visie

Onze doelstelling ten aanzien van biodiversiteit kan als volgt worden geformuleerd:

"HHNK draagt bij aan een rijke biodiversiteit in haar beheergebied en een toekomstbestendige leefomgeving."

In de afgelopen decennia is de biodiversiteit in de hele wereld en ook in ons beheergebied hard achteruitgegaan. Het bijdragen aan een rijke biodiversiteit zal in veel gevallen het herstel of gedeeltelijke herstel van de biodiversiteit ter plaatse betekenen en in sommige gevallen kunnen we ook bijdragen aan nieuwe soorten flora en fauna in ons beheergebied. Het is belangrijk te realiseren dat een volledig herstel niet altijd mogelijk is, vanwege impactrijke externe factoren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:

- De klimaatverandering waardoor in ons gebied de gemiddelde temperatuur is toegenomen, meer regen valt en we langere periodes van droogte kennen;
- De verzoeting van ons beheergebied sinds de aanleg van de Afsluitdijk;
- De vestiging van gebiedsvreemde flora- en fauna in ons gebied (exoten zoals de Japanse duizendknoop).

Daarnaast speelt de factor tijd een belangrijke rol. In sommige gevallen kunnen maatregelen na enkele jaren tot herstel leiden, in andere gevallen zal herstel pas na decennia zichtbaar zijn.

De achteruitgang van de biodiversiteit in ons beheergebied is in belangrijke mate te wijten aan de verandering van de leefomgeving, waarbij enkele oorzaken niet of in beperkte mate door HHNK zijn te beïnvloeden. In deze visie gaan we uit van de kansen en mogelijkheden waarop het hoogheemraadschap een positieve invloed kan uitoefenen. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Een gezonder aquatisch milieu;
- Het versterken van gradiënten³ en verbindingen, zowel op het land als in het watersysteem;
- Het optimaliseren van het ecologisch beheer van onze assets;
- Aandacht voor de dynamiek van het ecosysteem.

De afgelopen jaren hebben wij ons op allerlei gebieden ingezet op dit soort mogelijkheden. Denk hierbij aan de Kaderrichtlijn Water, Dynamisch Kustbeheer, de aanleg van de Hondsbossche- duinen, de aanleg van de Prins Hendrikzanddijk, het project natte infrastructuur Noordkop en het ontwikkelen van duurzaam maaibeheer. Met deze visie versterken we de lijn die we hebben ingezet om als maatschappelijk verantwoorde overheid een bijdrage te leveren aan een rijke biodiversiteit in ons beheergebied en een toekomstbestendige leefomgeving.

³ Geleidelijke ruimtelijke overgangen die tot gevolg hebben dat de aanwezige biodiversiteit veelal gevarieerder is.

Nadere duiding Visie

Het hoogheemraadschap heeft van oudsher de taak het water te beheren, te keren en te zuiveren. In samenhang met onze taken en verantwoordelijkheden kunnen wij een belangrijke bijdrage leveren aan het behouden, herstellen en verrijken van de biodiversiteit in ons beheergebied.

Een gezonder aquatisch milieu

Een ecologisch gezonder aquatisch milieu leidt tot een grotere verscheidenheid aan flora- en fauna in het watersysteem. Ook in de laatste planperiode van de KRW (2022-2027) nemen we maatregelen om de waterkwaliteit en ecologie van het watersysteem te verbeteren, bijvoorbeeld door de aanleg van natuurvriendelijke oevers, het voorkomen van nutriënten en microverontreinigingen in het water en het vergroten van het doorzicht.

Sinds de aanleg van de Afsluitdijk is ons watersysteem verzoet doordat we water vanuit de Markermeer het watersysteem inlaten. Het water wordt na een reis door ons gebied uiteindelijk afgevoerd naar de Waddenzee via gemaal de Helsdeur en naar het Noorseekanaal via het Zaangemaal. Met ons waterbeheer worden mogelijkheden verkend om lokaal schoon water vast te houden waar dit bevorderlijk is voor de biodiversiteit.

Aanleg van een natuurvriendelijke oever.

Het versterken van gradiënten en verbindingen, zowel op het land als in het watersysteem

De verscheidenheid en verspreiding van flora en fauna is voor een groot gedeelte afhankelijk van omgevingsfactoren als type ondergrond, hoogte boven zeeniveau, waterdiepte en zoutgehalte van het water. Door de zoet-zoutgradiënten en de droog-natgradiënten in het watersysteem te vergroten kunnen wij habitats creëren voor meerdere plant- en diersoorten. Dit passen wij onder andere al toe in het project Natte Infrastructuur Noordkop en bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers en we zullen dit uitbreiden in ons beheergebied.

Daarnaast bezitten wij als hoogheemraadschap veel grond en watergangen in het beheergebied. Door onze watersystemen en assets strategisch met elkaar te verbinden ontstaan grotere ecosystemen, meer uitwisselingen van plant- en diersoorten en dragen wij bij aan de landelijke opgaven van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Op het land kan worden gedacht aan koppelen van lintvormige objecten of strategisch beplanten van onze assets om een grotere en robuuste natuurverbinding te doen ontstaan. Vooral insecten kunnen hiervan profiteren. Hierbij besteden we aandacht aan de interferentie tussen het beheer op de terreinen van het schap en de omringende gebieden zoals landbouw en natuur. In een gezond watersysteem vormen vissen een belangrijk onderdeel. We streven naar een gevarieerde en natuurlijke visstand. Voor een evenwichtige en goed opgebouwde visstand is het in sommige gebieden van belang dat deze vissen kunnen migreren tussen verschillende gebieden, omdat diverse vissoorten verschillende gebieden nodig hebben voor bijvoorbeeld opgroeien en voortplanting. Is de verbinding tussen verschillende leefgebieden geblokkeerd? Dan kunnen veel vissoorten niet overleven en neemt de ecologische waterkwaliteit af. We werken hieraan door knelpunten tussen wateren weg te halen en deze wateren te verbinden. Hierbij kan worden gedacht aan het verder vispasseerbaar maken van onze kunstwerken.

Vispassage gemaal Nauerna.

Het optimaliseren van het ecologisch beheer van onze assets

Met het nieuwe maaibeleid⁴ (2018) zetten we in op het optimaliseren van het beheer van onze assets, waarbij we duurzaam maaien met oog voor de omgeving. We geven verdere invulling aan het aspect duurzaam maaien door, afhankelijk van de lokale omstandigheden, over te gaan op sinusmaaien of gefaseerd maaien, de maaifrequentie en/of het maaiseizoen aan te passen en bloemrijke zaadmengsels in te zaaien. Wanneer oud materieel is afgeschreven en moet worden vervangen, schaffen we ook bijvoorbeeld lichter materieel aan. We houden voortdurend oog voor verbeteringen in ons maaibeheer die ten goede komen aan de biodiversiteit.

⁴ Kadernota Maaien, door CHI vastgesteld op 14 november 2018 (18.129550)

Sinusmaaien.

Aandacht voor de dynamiek van het ecosysteem

Naast het vergroten van zoet-zoutgradiënten in het watersysteem kunnen we ook de dynamiek van het landschap vergroten door beheer zodanig in te richten dat de natuur haar gang kan gaan. Dit passen wij onder andere in het kader van dynamisch kustbeheer al toe in de Schoorlse duinen, waar wind en zee binnen een bepaalde bandbreedte vrij spel hebben en daardoor een grotere diversiteit aan habitats ontstaan in het kustlandschap met bijpassende flora en fauna. In sommige gevallen ontkomen we niet aan een harde, stabiele kustzone. We hanteren sinds 1997 al het uitgangspunt: zacht en dynamisch kustbeheer waar het kan, en hard waar het moet.

Dynamisch kustbeheer.

Gebiedsgerichte aanpak

Het beheergebied van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is divers. Ons gebied is omsloten door water en binnen de randen van de 'badkuip' onderscheiden we verschillende geografische en demografische kenmerken. We hebben zowel grote steden als landelijke gebieden met historische dorpen. Hierdoor kent ons gebied een grote verscheidenheid aan biotopen, maar ook gebiedseigen kenmerken die lokaal sterk kunnen verschillen. Maatregelen voor het behoud, herstel en verrijken van biodiversiteit zullen dus gebiedsgericht moeten worden bepaald, passend bij de omstandigheden ter plaatse en vereisen maatwerk en samenwerking met onze partners.

Rollen van HHNK

Om biodiversiteitsherstel te bevorderen zien wij voor onszelf verschillende rollen weggelegd. Afhankelijk van wat lokaal of per thema effectief is, kan daarin worden gedifferentieerd. Het gaat om de volgende rollen: eindverantwoordelijke & initiatiefnemer, samenwerkingspartner en adviseur & kennisleverancier. In dit hoofdstuk worden deze rollen nader toegelicht met voorbeelden.

1. **Eindverantwoordelijke & initiatiefnemer.** Het hoogheemraadschap is eindverantwoordelijk voor de opgaven die volledig binnen ons kerntakenpakket vallen (water beheren, keren en zuiveren). In de praktijk houdt dit in dat wij bij het beheer en onderhoud van onze assets en onze projecten het aspect biodiversiteit integraal meenemen bij de opgave en actief zoeken naar mogelijkheden om bij te dragen aan het herstel hiervan. Voorbeelden hiervan zijn de gecreëerde natuurwaarden bij de aanleg van de Hondsbossche Duinen en het ecologisch beheer van onze keringen. Ook zijn wij primair verantwoordelijk voor een goede waterkwaliteit in ons beheergebied.
2. **Samenwerkingspartner.** Bij andere opgaven is sprake van een gezamenlijke betrokkenheid en een geleverde inspanning vanuit ieders eigen verantwoordelijkheid. In samenwerkingsprojecten met regionale partijen verkennen we samen hoe wij het aspect biodiversiteit vanuit onze taken en assets zo effectief mogelijk kunnen versterken. Hierbij maken we slimme combinaties. Zo kunnen maatregelen van een gemeente tegen hittestress in het kader van ruimtelijke adaptatie ook een positief effect hebben op het herstel van de biodiversiteit. Denk hierbij aan het vergroenen van de leefomgeving en het verbinden van groene stroken in de stad. Samenwerking met de natuurorganisaties, LTO, Agrarische natuurverenigingen, recreatieschappen, gemeenten en provincie Noord-Holland ligt voor de hand. We kunnen samen het verschil maken. We sluiten ons aan bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel om een goed samenwerkingsplatform te hebben en kennis te ontwikkelen en delen. Vanzelfsprekend blijft ons eigen beleid leidend.
3. **Adviseur & kennisleverancier.** Voor opgaven of initiatieven van externen, geldt dat we hen willen ondersteunen met kennis en informatie. HHNK heeft al veel kennis van natuurvriendelijk bodem- en waterbeheer. Onze kennis willen we verder ontwikkelen en breed beschikbaar maken. Vanuit onze maatschappelijke betrokkenheid brengen we initiatieven van partners en inwoners verder door onze ervaringen te delen, initiatieven te koppelen en hen verder op weg te helpen. Zo hebben diverse inwoners die aan een (regionale) dijk wonen al aanvragen gedaan om deze bloemrijk in te zaaien en zijn er verzoeken gedaan om onze objecten en gebouwen in de zetten voor het plaatsen van nest- of vleermuiskasten. We helpen initiatiefnemers graag verder als deze verzoeken verenigbaar zijn met onze taken en effectief bijdragen aan het herstel van biodiversiteit.

Uitwerking

Deze visie geeft richting aan de wijze waarop het hoogheemraadschap bijdraagt aan een rijke biodiversiteit. Als waterbeheerder bezitten en beheren wij veel assets en kunnen wij met onze projecten en ons beheer een positieve bijdrage leveren aan het herstel van de soortenrijkdom in Noord-Holland boven het Noordzeekanaal. De organisatie zal bovenstaande visie nader duiden en verwerken in een uitvoeringsprogramma, waarbij concrete maatregelen en doelen op lokaal/assetniveau worden uitgewerkt. Monitoring, evalueren en leren zullen bij de uitwerking centraal staan, zodat we de meest effectieve bijdrage kunnen leveren aan het behoud, herstel en het verrijken van de biodiversiteit in ons beheergebied.

Samen met onze partners en inwoners blijven we werken aan een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving.